

УДК 378.048.4: 004(045)

О. А. Сивак,
кандидат педагогічних наук, доцент
(Маріупольський державний університет)

ВПЛИВ ІНФОРМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН НА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

Анотація

У статті визначено основні напрями перебудови інформатичної освіти студентів-документознавців вищих навчальних закладів у руслі впровадження компетентнісного підходу.

Ключові слова: інформатичні дисципліни, компетентнісний підхід, професійні компетентності, студент-документознавець.

Summary

The influence of informative disciplines on forming the professional competences of future documentologists is considered in the article.

Key words: informational disciplines, competence approach, professional competence, student-documentologist.

Постановка проблеми. Пріоритетні напрями реалізації державної політики в галузі вищої освіти визначаються посиленням процесів глобалізації та інтеграції України у світове та Європейське співтовариство. Основними серед них є: створення для громадян України рівних можливостей у здобутті вищої освіти; підвищення якості підготовки фахівців та їхньої конкурентоспроможності; створення ринку освітніх послуг; розвиток системи неперервної освіти; стандартизація змісту освіти; оновлення форм, методів та засобів навчання; організація навчального процесу на інноваційній основі [1; 2].

Порівняльний аналіз сучасних зарубіжних освітніх систем і технологій та наукової літератури дозволяє стверджувати, що особливе місце серед основних шляхів розвитку вищої освіти в Україні належить упровадженню компетентнісного підходу. Це пояснюється тим, що готовність випускників вищих навчальних закладів до виконання на високому професійному рівні своїх службових обов'язків є індикатором їхньої мобільності в сьогоденні. Але, на жаль, практика підготовки фахівців у вищих навчальних закладах свідчить, що реалізація перебудови методичних систем навчання окремих навчальних дисциплін на засадах компетентнісного підходу ще не знаходиться на належному рівні. Основою підготовки фахівців з вищою освітою, які здатні забезпечувати авторитет країни та її конкурентоспроможність, є впровадження в навчальний процес вищих навчальних закладів компетентнісного підходу. Тому саме розв'язування професійних завдань засобами дисциплін інформатичного циклу стає невід'ємною частиною у формуванні професійних компетентностей документознавців.

Аналіз досліджень і публікацій. У формуванні компетентності вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але й освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології (С. Боднар, Н. Євдокимова, М. Жалдак, Л. Інжиєвська, Л. Коваль, В. Луговий, Г. Монастирна, Н. Морзе, О. Овчарук, О. Падалка, В. Петрук, Н. Побірченко, О. Пометун, Ю. Рамський, Г. Селевко, О. Спірін, І. Чемерис та ін.).

Використовуючи відомості суспільної практики, можна сказати, що потреба в підготовлених на рівні сучасних вимог документознавців не зникає, бо сферою їх компетенції є документування, обробка, поширення, зберігання, використання документів. Стійка тенденція в суспільстві до розширення предметного поля діяльності таких фахівців дає завдання вищої школи до їх підготовки. Тому основними умовами до них є підвищені якості підготовки документознавців, рівня їхнього професіоналізму, світоглядної культури і соціально-етичної відповідальності, готовності до виконання своїх службових обов'язків в умовах інформаційного суспільства (Н. Гайсинюк, Р. Коканова, С. Кулешов, Н. Кушнарєнко, Г. Малик, О. Матвієнко, Ю. Палєха, Ю. Романишин, О. Сивак, М. Слободяник, Г. Швецова-Водка та ін.).

Встановлено, що професійні компетентності майбутніх документознавців формуються відповідно до існуючих моделей їхнього розвитку засобами документознавчих дисциплін, однак інформатичні дисципліни залишаються поза увагою, мають недостатню професійну спрямованість змісту, слабку інтеграцію з фаховими дисциплінами. Студенти мають середню та низьку мотивацію, недостатній рівень навчально-пізнавальної та науково-дослідної діяльності при вивченні інформатичних дисциплін. У вищих навчальних закладах не достатньо професійно-спрямованих навчальних посібників з інформатичних дисциплін для студентів-документознавців (В. Бездрабко, Н. Гайсинюк, Г. Гордієнко, Р. Коканова, Н. Кушнарєнко, Г. Малик, О. Матвієнко, Ю. Палєха, Ю. Романишин, М. Слободяник та ін.).

Метою статті є обґрунтування специфіки впливу інформатичних навчальних дисциплін на формування професійних компетентностей майбутніх фахівців з документознавства.

Основний зміст. Сфера професійної діяльності документознавців охоплює галузі діловодства, кадрову, архівну, референтську, інформаційно-аналітичну, консультаційну, маркетингову, рекламну, книготорговельно-видавничу, бібліотечно-бібліографічну, обліково-контрольну діяльність, що здійснюються в умовах інформаційного суспільства.

Професійна компетентність – це динамічна структура, що виявляється через виконавчу діяльність особистості, є її здатністю задовольняти соціальні потреби, успішно розв'язувати професійні та проблемні завдання.

Серед компонент професійних компетентностей фахівців із документознавства виділяємо: науково-технічну (підтверджені знання, навички і вміння, досвід у галузі документознавства; знання процесу супроводу документа на всіх стадіях його функціонального циклу; дотримання правил конфіденційного діловодства); інформаційно-комунікаційно-технологічну (підтверджена здатність особистості використовувати інформаційні технології для гарантованого донесення та опанування інформацією з метою задоволення власних індивідуальних потреб і суспільних вимог); інформаційно-управлінську (підтверджена здатність виконувати інформаційно-управлінські функції, інформаційно-аналітичну діяльність, організувати інформаційний процес та оцінювати його якість) [3]. Яскраво виражений предметно-спеціалізований характер цих компонент засвідчує, що визначальним чинником забезпечення актуального й перспективного професійного зростання майбутніх фахівців із документознавства є вивчення інформатичних дисциплін, що й зумовлює їхню роль як джерела системного

набуття студентами професійних компетентностей.

Формування професійних компетентностей передбачає проектування компетентнісно-орієнтованого змісту навчання, під яким розуміємо завдання прикладного характеру, засобом розв'язання яких виступають сучасні інформаційно-комунікаційні технології, а зміст завдань відповідає певним посадовим обов'язкам.

Головним напрямком проектування компетентнісно орієнтованого змісту навчання інформатичних дисциплін майбутніх фахівців з документознавства та інформаційної діяльності є забезпечення спрямованості на формування в них науково-технічної, інформаційно-управлінської, інформаційно-комунікаційно-технологічної компетентностей, при цьому ключову роль мають відігравати компетентнісні задачі з інформатики, які Н. Морзе пропонує «розглядати як комплексні задачі прикладного характеру, для яких обов'язковим є застосування сучасних ІКТ як засобу розв'язування, надання різнорівневої допомоги і критеріїв оцінювання як кінцевого результату, так і способів його отримання» [4]. Саме до таких задач можна віднести багато професійно орієнтованих вправ для студентів зазначеного, напрямку підготовки, оскільки завдання мають яскраво виражений міждисциплінарний, прикладний, проблемно-пошуковий характер; для їхнього розв'язування необхідно застосувати ІКТ; з аналогами кінцевого результату студенти незнайомі, їм належить створити власний продукт діяльності; завдання професійно орієнтовані, їх зміст відповідає певним посадовим обов'язкам.

Розглянемо це на прикладі.

Розв'язати задачі інспектора відділу кадрів, використовуючи прикладне програмне забезпечення MS Access.

Задачі:

- виявити співробітників, день народження яких у заданому місяці;
- виявити співробітників, які мають нагороди.

Для розв'язування цих задач студентам пропонується спочатку спроектувати базу даних, яка буде містити необхідну інформацію. У зв'язку з тим, що бази даних складаються з таблиць, першим кроком досягнення результату є складання цього списку: співробітники, посади, посадові інструкції, складові оклад тарифний, складові оклад премія, складові оклад сумісництво, схема роботи, зразки наказів, накази на прийняття на роботу, нагороди.

Другим кроком є визначення структури кожної таблиці. На рисунку 1 наведений приклад структури таблиці "Співробітники".

Код співробітника	Прізвище	Ім'я	По батькові	Стать	Дата народження	Код наказу	Код нагороди
К_С	П	І	По– б	С	Дата	К_Н	К_Наг
лічильник, ключове	текстове	текстове	текстове	Логічне	дата та час	ціле, число	ціле, число

Рис.1. Структура таблиці Співробітники

Третім кроком є встановлення зв'язків між таблицями (рис.2), за допомогою яких буде побудована інформаційно-логічна модель. Саме ця модель, представлена у кроці чотири, допоможе при реалізації розв'язування задачі програмними методами.

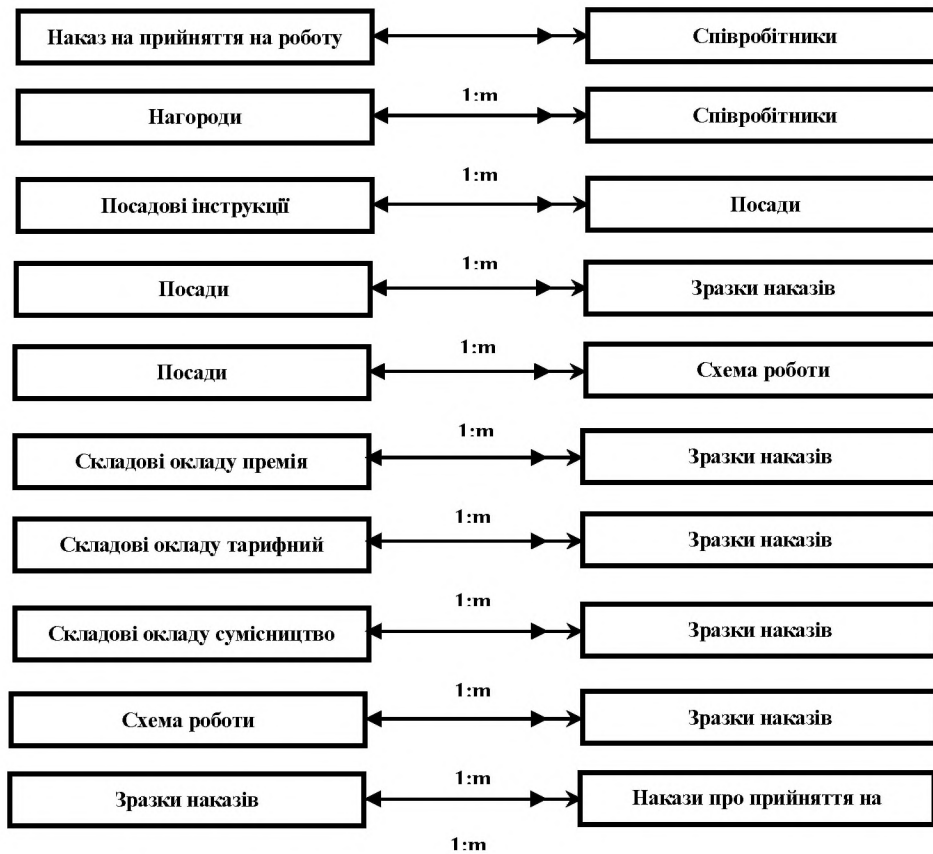

Рис.2. Зв'язки між таблицями

Для побудови інформаційно-логічної моделі на третьому кроці необхідно відобразити таблицю, в якій кількість рядків дорівнює кількості стовпчиків у заголовках (рядків), вказати назви таблиць. Після побудови таблиці заповнити її за прикладом вказаним на рис 3. Таблиця в заповненому вигляді представлена на рис 4.

1	m	Співроб	П	Ш	СОТ	СОПр	СОСум	СР	ЗН	Нр	Наг
Співроб								1			
П											
Ш											
СОТ											
СОПр											
СОСум											
СР											
ЗН											
Нр											
Наг											

Рис.3

1	m	Співроб	П	Ш	СОТ	СОПр	СОСум	СР	ЗН	Нр	Наг
Співроб								1	1		
П			1								
Ш											
СОТ									1		
СОПр									1		
СОСум									1		
СР									1		
ЗН										1	
Нр		1									
Наг		1									
	2	1	0	0	0	0	0	1	5	1	0

Рис.4

Стовпчики, які отримали нулі, видаляються та будується нова таблиця, але без назв видалених стовпчиків. Заповнення відбувається за тією ж схемою (рис.5).

1	m	Співроб	П	СР	ЗН	Нр
Співроб						
П						
СР						
ЗН						
Нр						

1	m	Співроб	П	СР	ЗН	Нр
Співроб						
П				1	1	
СР					1	
ЗН						1
Нр		1				
	1	0	0	1	2	1

Рис.5

Подальші дії виконуються за попередніми алгоритмом, представленим на рис.6.

1	m	Співроб	CP	ЗН	Нр
Співроб					
CP					
ЗН					
Нр					

1	m	Співроб	CP	ЗН	Нр
Співроб					
CP				1	
ЗН					1
Нр	1				
	1	0	1	1	

1	m	Співроб	ЗН	Нр
Співроб				
ЗН				
Нр				

1	m	Співроб	ЗН	Нр
Співроб				
ЗН				1
Нр	1			
	1	0		1

1	m	Співроб	Нр
Співроб			
Нр			

1	m	Співроб	Нр
Співроб			
Нр	1		
	1		0

1	m	Співроб
Співроб		
		0

Рис.6

Ті таблиці, які перші стали нульовими, записуються на першому рівні. Вищий рівень таблиць заповнюється даними першим. На рисунку 7 представлена інформаційно-логічна модель, за допомогою якої задача буде реалізована засобами програмного забезпечення.

Завдання доречно виконувати зі студентами на аудиторному занятті. При розв'язанні вони не тільки знайомляться з новим матеріалом, але й розглядають функції інспектора відділу кадрів, з якими вже працювали на інших дисциплінах.

Складання компетентнісних завдань має, передусім, передбачати визначення їхнього призначення. При складанні компетентнісних завдань (задач), що поєднують знаннєвий і діяльнісний компоненти, ми вважаємо за доцільне орієнтуватися на рекомендації, що запропонували Н. Морзе, О. Кузьмінська, В. Вембер, О. Барна, а саме: "Опис змісту проблемної ситуації з опорою на раніше засвоєні знання чи власний досвід тих, хто навчається; формулювання вимог, що встановлюють початкові і граничні умови протікання навчальної діяльності; розробку критеріїв ефективності здійснення етапів виконання завдання і результуючого продукту діяльності; розробку допомоги у формі запитання, завдання чи вправи, спрямовані на конкретизацію змісту описаної ситуації, уточнення сформульованих вимог, актуалізацію опорних знань і активізацію асоціативних і причинно-наслідкових зв'язків, необхідних для пошуку шляхів її вирішення; розробку настанов щодо якісного виконання певних завдань" [4, с. 25].

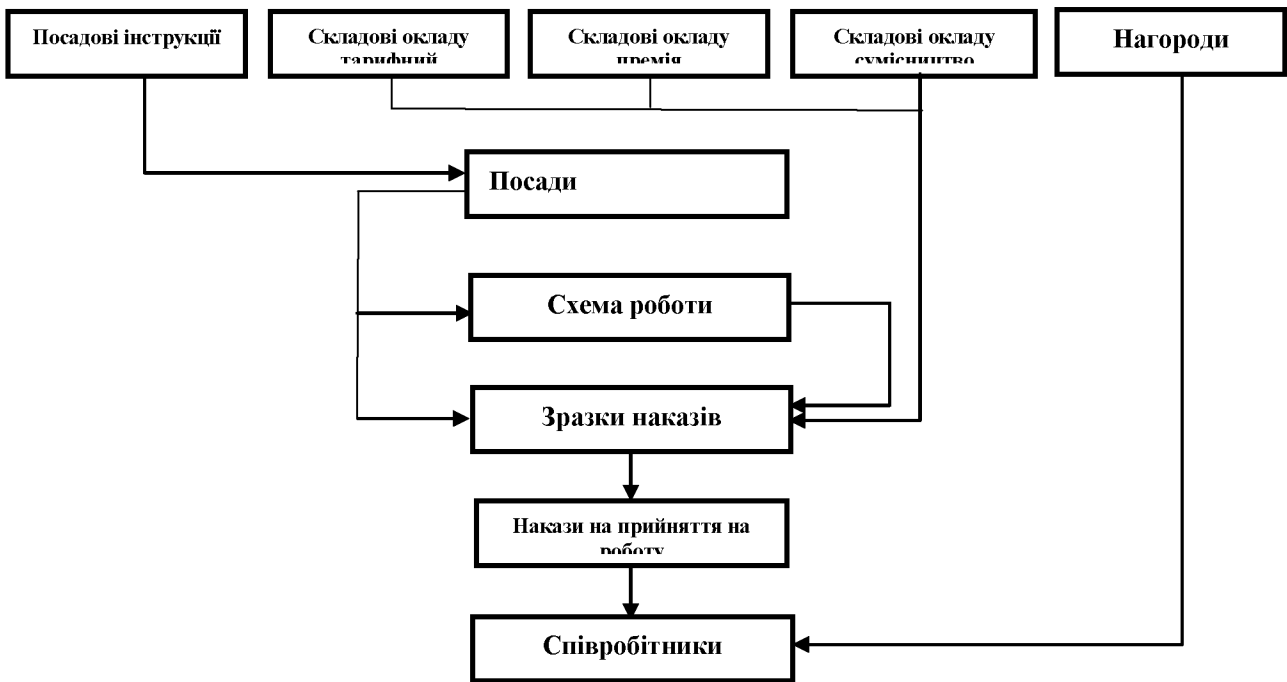

Рис.7. Інформаційно-логічна модель

Можливості навчання інформатичних дисциплін у сучасному ВНЗ є настільки широкими, що дозволяють конструювати зміст підготовки студентів зі встановленням численних міждисциплінарних і практико-орієнтованих зв'язків, реально впливати на формування певних особистісних якостей, знань, навичок і вмінь випускників, які визначаються освітньо-кваліфікаційними характеристиками відповідного напрямку підготовки та задовольняють потреби сучасного ринку праці.

Для кожного виду завдань, спрямованих на формування професійно важливих навичок чи вмінь студентів-ментознавців, на вироблення у них умотивованого ставлення до розв'язання професійно значущих проблем, має бути чітко визначене місце в навчальному процесі (дисципліна, тема, аудиторна чи позааудиторна робота тощо), а також забезпечена реальність змісту проблемної виробничої ситуації, можливості вибору способу та засобу діяльності.

Висновки. Формуванню професійних компетентностей майбутніх документознавців сприяє використання професійно-компетентнісних завдань на всіх етапах навчального процесу та розвиток мотивації до активного використання інформаційних технологій у професійній діяльності й спрямування особистості студента на самооцінку, самопізнання та професійне самовдосконалення.

Перспективи подальших пошуків у напрямі дослідження. Для формування професійних компетентностей майбутніх документознавців нами планується розробка методичних рекомендацій щодо розв'язування професійних задач засобами прикладного програмного забезпечення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будапештсько-Віденська декларація про створення Європейського простору вищої освіти (від 12 березня 2010 року) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : http://22school.at.ua/news/budapeshtsko_videnska_deklaracija_pro_stvorennja_evropejskogo_prostoru_vishhoji_osviti/2010-03-17-6.

2. Голубенко О. Л. Національна рамка кваліфікацій : стан реалізації в Україні / О. Л. Голубенко, Т. Ю. Морозова // Реалізація європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : [матер. методол. семінару]. – К. : Педагогічна думка. – 2009. – С. 113–120.

3. Коканова Р.А. Дидактическая модель формирования профессиональной компетентности специалиста в области электронного документооборота в современном вузе : дис. ... на соиск. уч. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.08 / Р.А. Коканова. – Великий Новгород, 2008. – 189 с.

4. Морзе Н.В. Компетентнісні завдання як засіб формування інформатичної компетентності в умовах неперервної освіти / Н.В. Морзе, О.Г. Кузьмінська, В.П. Вембер, О.В. Барна // Інформаційні технології в освіті : [збірник наукових праць]. – Херсон : Видавництво ХДУ. – 2010. – Випуск 6. – С.23– 31.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2017